

Är Svenska Staten Våldsam?

En kvalitativ fallstudie av svenska Statens behandling av
samer i vår tid.

Abstract

Sweden's dark past concerning their treatment of its indigenous people is rarely discussed. The ILO C169 has still not been ratified and the Swedish State continues to receive criticism for its lack of effectively addressing the Sami people's situation.

Through a qualitative case study and using Galtung's theory of nuanced violence it is evident that the Swedish State's treatment of the Sami people is of interest to the field of peace and conflict research. In accordance with structural violence the Sami people lack political and social influence because of historical decisions which are now deeply rooted in the judicial system which arguably allows actions of direct violence to occur. If the Swedish State views their system as legitimate is still a mystery.

This study has contributed to the field of peace and conflict research through its combination of a classic theory, usually reserved to studies of the Global South, being applied on the not-so-classic case Sweden and Europe's only indigenous people.

Keywords: indigenous people, Sápmi, Sami, Sweden, Swedish State, violence
Characters including spacing: 57075

Innehållsförteckning

1	Introduktion	1
2	Metod	3
2.1	Kvalitativ innehållsanalys	3
2.2	Material	3
2.3	Definitioner	5
2.3.1	Vem är den svenska Staten?	5
2.3.2	Vilka är samerna?	5
2.4	Avgränsningar	6
3	Teoretiskt ramverk	7
3.1	Direkt våld	7
3.2	Strukturellt våld	8
3.3	Kulturellt våld	8
3.4	Operationalisering	9
3.4.1	Analysschema för direkt våld	9
3.4.2	Analysschema för strukturellt våld	9
3.4.3	Analysschema för kulturellt våld	10
4	Bakgrund	11
4.1	Urfolks rättigheter	11
4.2	Samers historia och svensk lagstiftning	11
5	Empiri och analys	14
5.1	Direkt våld	14
5.2	Strukturellt våld	16
5.3	Kulturellt våld	19
6	Sammanfattande slutsats	22
7	Referensförteckning	23

1 Introduktion

I ett internationellt perspektiv Sverige aktivt arbetar för demokrati och mänskliga rättigheter och ofta relateras med den positiva status Sverige tillsammans med de andra skandinaviska länderna har är det intressant att studera svenska Statens relation med dess egen minoritetsgrupp och urfolk just samerna. Från och med att Sverige skriver under Förenta Nationernas Urfolksdeklaration UNDRIP 2007 vill jag att denna studien tar sitt avstamp för att sträcka sig ändra fram till idag. Jag applicerar en av freds- och konfliktvetenskapens mest klassiska teorier Johan Galtung om fred (1969) som avsaknaden av våld på ett icke-klassiskt fall som Sverige.

Den som är bekant med freds- och konfliktvetenskap känner väl till Galtungs uppdelning av direkt, strukturellt och kulturellt våld och hur dessa på olika sätt kan gömma sig i samhällen. Studiet av våld fokuserar ofta på samhällen i Globala Syd och andra kontexter där tydligt fysiskt och politiskt våld (nyligen) inträffat. Det appliceras ofta på postkonfliktuella samhällen för att förstå hur maktrelationer, strukturer och förhållningssätt lätt följer med i uppbyggnaden av det nya samhället som till exempel Dáire McGills (2017) vilken menar att det är viktigt att ta hänsyn till olika typer av våld vid arbeten om transformativ rättvisa och Ronan Kennedy, Claire Pierson och Jennifer Thomson (2016) som fokuserat på vilken roll genus spelar konflikter och därmed hur de påverkas i ett postkonfliktuellt samhälle. Havva Kök och Yunus Turhan (2016) har studerat Nelson Mandelas effekt på Sydafrikas försoningsprocess med fokus på hur Mandela bemötte våldet som hade skett. Vidare studeras olika slag av våld för att förstå samhällen med stor social orättvisa, exempelvis Colin Chasi (2016) som fokuserade på xenofobi i Afrika.

Jag är intresserad av svenska Statens förhållande till samerna med tanke på den kritik som getts i nutid av bland andra FN:s kommitté för mänskliga rättigheter (2008, 2009, 2011 och 2016) och ickestatliga organisationer som Civil Rights Defenders (2018) vilka direkt pekar ut svenska Statens hantering av samerna som bristfällig ur ett urfolkrättsligt perspektiv. Forskning om urfolk gällande statsvetenskap fokuserar ofta på urfolkens möjligheter till politiskt deltagande. Det finns bara ett urfolk i Europa och resterande finns mest i Globala Syd (Regeringskansliet 2004, s. 9). Många studier fokuserar ofta på urfolkens relation till natur och territorium och hur de tampas med en statlig övermakt med exempel som Ciaran O’Faircheallaigh och Tony Corbett (2005), Noel Castree (2004), Heike Schroeder (2010) och Raymond L. Bryant (2002). Studier sker även för att förstå försoningsprocesser mellan en stat och urfolk och dess utmaningar. Damien Short (2003) har studerat Australiens initiativ till försoningsprocess med aboriginerna under 1990-talet.

Den forskning som sker om samer i Sverige handlar mycket om utvecklingen av deras situation under nittonhundratalet. Ofta förekommer det djupa analyser av samernas historia i kronologisk ordning och hur den svenska lagstiftningen påverkade samerna när de infördes samt. Ulf Mörkenstam, Andrea Amft och Patrik Lantto är återkommande författare inom forskningen vilka samtliga fokuserat på det ovan nämnda. Senare forskning av samer i Sverige har dock fokuserat på samers rättigheter och hur den traditionella livsstilen kolliderar med det svenska moderna samhället med exempel som Peter Skölds bok *Vid foten av fjället* (2012).

Det kan därmed konstateras att studera urfolk ur ett freds- och konfliktvetenskapligt perspektiv med teorier om våld inte är det vanligaste. behandlas är därmed av intresse för att bredda perspektivet på både freds- och konfliktvetenskap men även forskning om urfolk i samtiden vilket leder oss till studiens syfte: att undersöka om svenska Staten utövar våld mot urfolket samerna i Sverige i vår tid. Jag utgår från att Sverige genom sin historia är en postkolonial nation och det finns anledning att undersöka om gamla strukturer överlevt till vår samtid (Coghlan och Brydon-Miller 2014). Att då specifikt studera det enda urfolket i Europa samerna och hur de idag. Detta leder till forskningsfrågan:

Kan svenska Statens handlingar mot samer mellan 2007 och maj 2018 tolkas som våld och i sådana fall är detta direkt, strukturellt eller kulturellt? I så fall vilket våld är mest framträdande och på vilket sätt?

2 Metod

Nedan text beskriver de metodologiska överväganden som gjorts för att skapa upplägget för studien.

2.1 Kvalitativ innehållsanalys

Detta kapitel beskriver hur jag har tagit mig an denna studie och dess material. Studien är menad att vara en kvalitativ fallstudie av svenska Statens handlingar mot samer där Johan Galtungs teori används som ett heuristiskt redskap i en kvalitativ innehållsanalys. Genom kvalitativ fallstudie får jag möjlighet att analysera några få händelser utförligt och ur olika perspektiv. Med tanke på det valda teoretiska ramverket är det tydligt att en fördjupad förståelse av fall krävs för att kunna presentera resultat. Genom att förhålla mig till innehållet i materialet kan jag ta ut relevant fakta och information (Halperin & Heath 2017, s. 354). Då syftet med denna studie är att undersöka om faktiskt våld utförs går det att argumentera för att en kvantitativ statistisk undersökning hade varit passande vilket resulterar i tydliga mönster. Dock då det är känt att det i Sverige inte får föras statistik som tar hänsyn till etnicitet blir metoden olämplig för denna studie.

I enlighet med studiens syfte kan jag inte regelrätt mäta svenska Statens våld mot samer utan kan bara visa tendenser och händelser som skulle kunna tolkas som våldsamma enligt det teoretiska ramverket. Studien sker i diskuterande form för att visa hur jag värderar materialet och tolkar det.

Empirin sammanställs för att sedan behandlas i de utarbetade analyscheman för att tolka händelserna. Den mellersta kolumnen i analyschemat för kulturellt våld (se s. 9) utgör innehållsansalysens tre kategorier av hur svenska Staten bemöter händelser av strukturellt och direkt våld. Jag menar att en kvalitativ innehållsanalys är intressant för att tolka svenska Statens uttalanden i tankar om kulturellt våld och är även intressant för att analysera tystnader (se kapitel tre). Innehållet sätts i förhållande till likväl lokal som internationell kontext.

2.2 Material

Det har upplevts svårt att samla in empiri till denna studie. Officiella myndigheters sidor som Bergsstaten, Miljödomstolen, Regeringen bland andra har sökts i. För att se domstolsbeslut måste man veta exakt vilket mål man är intresserad av och var målet behandlats och beställa just därifrån. Därför har

denna studie behövt begränsa sig till de domstolsbesluts vilka gjorts tillgängliga genom medias undersökningar och liknande. Ändå har jag sammanställt några fall vilka är mer omtalade mellan 2007 och maj 2018. Med omtalat menar jag att de behandlats av så väl samiska, svenska statens och oberoende källor (se nedan) och att de på så vis uppdagats för allmänheten. Det är tydligt att få fall rörande samer tar sig till nationell nyhetssändning och liknande. Fallen har valts ut med hänsyn till hur mycket material från de tre utvalda materialkällorna som finnes. Studien är omfattande och kräver olika sätt att tolka materialet på vilket utförligare beskrivs nedan.

Avhandlingar och böcker skrivna av forskare som fokuserat på samer i Sveriges historia har använts för att ge en bakgrund till samernas nutida situation. Detta kompletteras med svensk lagstiftning och milstolpar samer själva framställt på sina hemsidor. Genom denna triangulering av material (Höglund och Öberg 2011, s. 43, 191) stärks bakgrundens reliabilitet och neutralitet för att undvika att redan i bakgrunden vinkla studiens riktning.

Johan Galtungs teorier om våld och positiv fred är den centrala punkten i studien vilket gör artiklarna från 1969 och 1990 givna utgångspunkter. För att operationalisera Galtung används en kombination av senare forskares tillvägagångssätt för att konstruera ett analyschema vilket kan definiera för den svenska kontexten relevanta beteenden, attityder och strukturer. Jag är medveten om att de senare studierna om våld i majoritet placerats i postkonfliktuella kontexter men argumenterar ändå för deras relevans för denna studies syfte.

För att följa strävan att den empiri som väljs inte är för vinklad används även triangulering i studiens empiriska material vilka kommer från tre generella kategorier av källor:

1. Källor nära kopplade till svenska Staten i form av officiella uttalanden av representanter, domar och liknande.
2. Källor nära kopplade till samer i form av material och uttalanden av representanter till Sametinget, samiska förbund, enskilda samer samt Sameradien & SVT Sápmi.
3. Källor från oberoende organisationer som Civil Rights Defenders och Amnesty, Stockholm Environmental Institute samt Förenta Nationerna och de personer vilka skrivit rapporterna om samernas situation i Sverige eller på annat sätt uttalat sig.

Att använda sig av tre olika kategorier av källor kallas triangulering och är delvis fördelaktigt för att få ett brett underlag i en studies material men även för att räta ut vinklat material (Höglund och Öberg 2011, s. 43, 191). Då den första och andra kategorin källor kan löpa stor risk att vara vinklade i samers eller svenska Statens fördel kan en jämförelse dem emellan göra att en mellanpunkt utläses. När den tredje kategorin läggs till är det lättare att utvinna fakta från materialen. Denna metod för materialinsamling stärker empirins reliabilitet.

De mer omtalade empiriska fallen mellan 2007 och maj 2018 och vilka kommer behandlas i denna studie lyder utan inbördes ordning: Anita Gimvalls

rättstvist¹, Girjasålet², konsultationsordningen Ds 2017:43³, gruvindustri⁴, Sametinget⁵ och samers uppmaning till upprättandet av en sanningskommission⁶.

2.3 Definitioner

2.3.1 Vem är den svenska Staten?

Med vetskap om olika analysnivåer (Gustavsson 2014, s. 271–274) och värdet att välja nivå som avstamp för en studie representeras den svenska Staten av både byråkrati, lagstiftning och individer som innehar ett ämbete vid regeringen, riksdagen och svenska myndigheter i denna studie. Jag argumenterar för detta bland annat på grund av den låga korruptionsnivån i Sverige (Transparency International 2018) vilket gör att studien utgår från att de som arbetar med svensk lagstiftning som grund i sitt ämbete är statliga aktörer liksom att uttalanden av sittande politiker också i denna studie är statliga aktörer och benämns som ”svenska Staten”. Undantaget är att Sametinget vilken är en svensk myndighet inte kommer räknas som en representant för den svenska Staten utan som representant för samerna. Jag argumenterar för att Sametinget används som en kontakt mellan svenska Staten och samer samt att den innehar funktionen att tala för samerna och den utveckling och problem som finns rörande samer.

2.3.2 Vilka är samerna?

I denna studie definieras Sametinget, samiska organisationer, samebyar och officiella representanter för ovanstående som samerna. Till denna studie definieras även enskilda samer som en del av samerna. Läsaren kommer märka att enskilda samer kan komma att ställas mot samebyar och liknande, trots detta argumenterar jag för att samtliga nämnda är den del av det samiska folket i Sverige och av

¹ Anita Gimvall hade fram till april 2018 en rättstvist med länsstyrelsen om en upprustad kåta som enligt Gimvall funnits på platsen i flera samiska generationer men länsstyrelsen menade var ett nybygge.

² Samebyn Girjas stämde svenska Staten för att få ensam rätt till administration av jakt och fiske på sin mark och Staten menade att de var markägare. Till slut vann Girjas och fick bättre rätt till administrationen.

³ Konsultationsordningen Ds 2017:43 har arbetats fram efter år av hård kritik om samers begränsade möjligheter till deltagande och självbestämmande. Den fastställer bland annat att samer endast ska konsulteras när det direkt berör samer och Staten själv bedömer detta.

⁴ Samers mark och vad svenska Staten vill göra med den är i konflikt då gruvindustrin ofta orsakar skada på egendom och samers näring förskjuts från traditionella marker.

⁵ Sametinget som organ är problematiskt utformat där det inte kan agera med den politiska status den är ämnad för på grund av att det samtidigt är en svensk myndighet.

⁶ För att bearbeta de trauman svenska Staten utsatt samer för historiskt och idag har samer länge uppmanat till upprättandet av en sanningskommission.

intresse för denna studie. I bakgrundskapitlet förklaras det ytterligare hur samer historiskt delats upp av svenska Staten i olika definitioner vilket utelämnat vissa. Jag menar att denna studie ska omfatta alla samer i Sverige och är medveten om att denna definition kan vara problematisk. Då denna studiers primära fokus inte är hur samer är uppdelade och hur de interagerar med varandra argumenterar jag för att valet vilka som räknas till samerna är relevant då hela samiska samhället inkluderas.

2.4 Avgränsningar

Denna studie avgränsar sig till den dryga tioårsperioden 2007–2018 för att få en kvalitativ inblick i den samtida situationen mellan svenska Staten och samer. För att kunna analysera tre olika slags våld väljer denna studie att presentera ett begränsat antal fall vilka sedan får utrymme att diskuteras utförligare. Urvalet är inte menat att föreställa de viktigaste eller tyngsta fall som skett under tidsperioden utan har valts för att de skapat debatt mellan de tre kategorier av källor. Studien ämnar inte mäta graden av våld från svenska Statens sida vilket är varför det i operationaliseringen endast finns analyscheman för att förstå de utvalda fallen.

Urfolks kultur och målet att bevara den är en hörnsten inom urfolksrättigheter vilket tydligt visas i de internationella överenskommelserna om urfolk till exempel ILO:s konvention nr. 169 från 1989 och UNDRIP från 2007. Det samiska språket och dess situation idag har utelämnats från denna studie främst med argument att genom Sametinget är samer själva ansvariga att förvalta sitt språk och koordinera detta i skolorna (Sametinget 2018d) Undersökningar om hur många samer som får tillgång till samisk språkundervisning är även vidspridd genom bland annat Diskrimineringsombudsmannens rapporter och liknande vilket gör det mindre intressant att ge plats åt samiskan i denna begränsade studie.

Vid analys av strukturellt våld anses även den ekonomiska aspekten och situationen viktig för att få ett helhetsperspektiv (Gready 2011, s. 15). Denna studie avgränsar sig till att undersöka det strukturella våld vilket kan uppstå i den sociala och politiska sfären. Detta görs dels för att ge rimligt utrymme för att inkludera samtliga tre slags våld med den valda metoden. Dels är det tydligt att vid en studie av våld och ekonomi krävs en ökad förståelse för det juridiska och bättre anpassade metoder.

Studien ämnar att kunna presentera spektrumet av våld och gör detta med fokus på samers sociala och politiska situation i Sverige.

3 Teoretiskt ramverk

Länge prioriterades studiet av krig och konflikt inom freds- och konfliktvetenskap där forskare skapade teorier om varför konflikter uppstår och hur de kan kännas igen. Begreppet fred förblev dock relativt platt till och med 1950-talet. Johan Galtung hävdade då att liksom krig måste fred analyseras efter antagandet om att det inte är endimensionellt (1969, s. 183; 1990: 302–303) och myntade till detta begreppet strukturellt våld (Aggestam & Höglund 2017, s. 26–27). Vidare menar Galtung (1969, s. 167) att anta en stat eller samhälle som fredligt enbart för att direkt och fysiskt våld upphört ignorerar det faktum att visst våld och förtryck är fast i en stats rättsväsende och politik, fast i deras struktur.

Galtung (1969, s. 167–168) menar att fred är avsaknaden av våld som hade kunnat undvikas vilket betyder att när våld förekommer pågår konflikt i samhället. När inget av de slags våld förekommer råder därmed *positiv fred*. Detta kapitel är tillägnat att sammanfatta de tre sorters våld direkt, strukturellt och kulturellt med hjälp av Galtung själv samt forskare som också undersökt olika typer av våld. Från detta har jag kunnat fastställa hur våld kan ta operationaliseras i den samiska och svenska kontexten vilket sammanställts i tre analyscheman.

3.1 Direkt våld

Det *direkta våldet* (Galtung 1969, s. 174, 169) refererar till handlingar som vore möjliga att undvika men ändå utförs av en urskiljbar aktör. Dessa handlingar påverkar individen somatiskt av något slag där även indirekta beteenden som leder till somatisk påverkan är inkluderat. Det viktiga är att handlingen och beteendet hade kunnat undvikas och den är gjord med något slags märkbar intention (1969, s. 171). När endast direkt våld saknas i ett samhälle råder där ett slags *negativ fred* vilket i praktiken ofta kan refereras till som eldupphör mellan stridande parter.

Mario López Martínez (2015, s. 67–68) använder sig av Giuliano Pontaras konceptualisering av våld från 1978 där aktör A avsiktligt gör något mot aktör B:s vilja med våld eller skadar honom fysiskt. För att analysera direkt våld i denna studie anammas därför det kausala sambandet mellan en aktörs avsiktliga beteende mot en annan tillsammans med Kök & Turans (2016, s. 33) operationalisering att direkt våld som beteende kan utläsas som rättsliga och symboliska handlingar. Resultatet av dessa beteenden blir enligt Galtungs (1990, s. 292, 294) egna typologi där en grupp kan tvingas ut från sitt eget samhälle och kultur eller bli påtvingad en ny kultur och ett nytt samhälle.

3.2 Strukturellt våld

Vidare, när den direkta konflikten lagt sig och negativ fred råder är det troligt att en eller flera grupper i samhället lever under förtryck vilket är sammanflätat i allmän praxis vilket Galtung (1969, s. 173) kallar *strukturellt våld* och även *social orättvisa*. Detta och tar sig i uttryck som ojämlik maktfördelning och därmed ojämlika livschanser (Galtung 1969, s. 171; Martinez 2015, s. 68) bland invånarna i ett samhälle vilket skiljer sig från det direkta somatiska våldet (därmed inte sagt att strukturellt våld inte kan vara fysiskt skadligt eller dödligt). Grupper av människor kan bli tvingade i en specifik riktning och de som drar nytta av den ojämna maktstrukturen ser till att den förblir och den normaliseras (1969, s. 170, 179; McGill 2017, s. 81). I detta samhälle går det inte att urskilja en särskild aktör som utför våldshandlingar där det viktiga är att det inte finns en direkt aktör som tvingar eller skadar.

Det strukturella våldet kan enligt Paul Gready (2011, s. 15) empiriskt ses genom social marginalisering och politisk exkludering vilka stämmer överens med Galtungs (1990, s. 292) egna typologi om våld. Jag applicerar detta på den svenska kontexten och Statens relation till samer: när det uppdragar sig att samer på något vis är i underläge gällande social marginalisering eller politisk exkludering finns tendenser till strukturellt våld.

3.3 Kulturellt våld

Tillsammans med direkt och strukturellt och direkt våld kan en triangel bildas genom att inkludera det Galtung (1990, s. 294) kallar kulturellt våld. Med detta menas att en diskurs finns där våld mot en viss grupp i samhället tillåts och kanske till och med uppmuntras (Galtung 1990; Dingli 2015; Chasi 2016). Diskursen uttrycks genom aspekter av ett samhälles civilisation, socialisering eller utbildning i form av religion, ideologi, språk, konst, symboler och vetenskap (Galtung 1990, s. 296–301; Martinez 2015, s. 68). Särdraget i diskursen är ett bra Själv och ett sämre Andre vilket gör att våldet mot den Andre legitimeras och uppfattas som normalt (1990, s. 296). Vidare kan även tystnad ses som en form av kulturellt våld (Dingli 2015) där tystnaden ofta kommer från att inte adressera något från det förflutna. Istället tystas en grupps röst aktivt ned alternativt exkluderas de från att tala i meningsfulla och effektfulla politiska kontexter (2015, s. 723–724) där de förvisso har en röst (det Dingli kallar *phoné*) men ingen röst med makt eller effekt (*logos*).

Denna uppsats tar till sig att kulturellt våld finns när strukturellt eller direkt våld legitimeras likt ovan beskrivet och undersöks genom en kvalitativ innehållsanalys. Jag kommer analysera innehållet i det som sägs och även ta till mig tystnad som ett manifest av kulturellt våld.

3.4 Operationalisering

Genom en kombination av Galtungs originaltankar och utvalda forskare som efter honom också studerat våld har jag lyckats fastställa vad det är för attityder, beteenden och strukturer i Sverige som är av betydelse för denna studie. Tabellerna förtydligar händelseförloppet mellan vad svenska Staten måste göra (eller inte göra) för att resultatet ska bli en våldshandling.

3.4.1 Analysschema för direkt våld

Anpassat från Galtung (1990) och Gready (2011) sammanställs fall om och direkt våld och utvärderas enligt följande tabell:

<i>Svenska Staten utför</i>	Rättsliga handlingar	<i>vilka resulterar i</i>	Samer nekas del i sin egen kultur och samhälle.
	Symboliska handlingar		Samer tvingas in i annan kultur än den de själva väljer.
	Fysiskt våld		Skada på samisk kropp eller egendom.

3.4.2 Analysschema för strukturellt våld

Anpassat från Galtung (1990) sammanställs fall om strukturellt våld och utvärderas enligt följande tabell:

<i>I form av:</i>		
<i>Svenska Staten har statiska system och strukturer vilka leder till</i>	social marginalisering och fragmentering av samer alt. samer emellan.	Historiska strukturer och beslut finns kvar vilka placerat samer utanför det svenska samhället Historiska strukturer och beslut finns kvar vilka placerat en del av samer utanför det svenska eller samiska samhället
	att samer exkluderas politiskt.	Samer tillåts inte delta i effektiva och meningsfulla forum Samers givna forum är inte effektiva och meningsfulla

3.4.3 Analysschema för kulturellt våld

Kulturellt våld analyseras genom de uttalanden som rör de eventuella strukturella och direkta våld. Den mellersta kolumnen representerar de tre kategorier för kvalitativ innehållsanalys. Anpassat efter Galtung (1990) och Dingli (2015).

<i>När svenska Staten</i>	adresserar och legitimerar direkt eller strukturellt våld	<i>sker kulturellt våld.</i>
	är tyst eller undvikande när samer väcker en fråga (tillåter phoné men erkänner inte logos)	
	tystar aktivt ned frågor samer väcker eller som rör samer	

4 Bakgrund

För att följa analysen är det av intresse att läsaren bekantar sig med dels vad urfolk är och vilka samerna varit historiskt och är idag i Sverige.

4.1 Urfolks rättigheter

Ett urfolk är de som bevisligen befunnit sig och levt i ett område innan moderna nationalgränser drogs och kolonisering av land började (International Labour Organization 2013, s. 2). Urfolk har internationellt lagligt skydd genom ILO:s konvention nr. 169 (ILO 169) och Förenta Nationernas Urfolksdeklaration (UNDRIP) där det framgår att urfolkens kultur, nutid och framtid ska skyddas och bevaras. ILO 169 skrevs redan 1989 och har sedan dess ratificerats av 22 länder (ILO 2017). Konventionen blir lagbindande vid ratificering (ILO 2013, s. 5) och ämnar ge urfolk faktisk kontroll och inflytande över sitt samhälle och dess utveckling (art. 7(1)). Sverige är inte ett av dem trots upprepade påbackningar från det internationella samfundet (Same R. 2015) och samerna själva (Sametinget, politik 2018; Sametingets Ungdomsråd 2018). I Sveriges senaste FN-förhör av Rasdiskrimineringskommittén i år svarade den svenska delegationen att arbetet mot att ratificera ILO 169 pågår men saknar parlamentariskt stöd att en ratificering faktiskt kommer ske (Fröberg 2018). Staten menar att det redan finns motsvarande lagar vilka uppfyller ILO 169 vilket forskaren Rebecca Lawrence menar inte stämmer då samer sällan konsulteras i ärenden som rör dem (Hellmark 2014).

Sverige skrev dock 2007 under UNDRIP vilken inte är en lagligt bindande överenskommelse (UNDESA 2018). Utvecklingen av UNDRIP påbörjades på 1980-talet när studier om hur urfolk diskriminerades och deras utsatta situation. Arbetet var långsamt och mötte motstånd av nationalstaterna vilka var ovilliga att upplåta suveräniteten och självbestämmandet. Till slut författades ändå slutversionen där en central del av deklarationen är artikel 10 vilken fastställer att principen om fritt och informerat förhandsmedgivande (*free, prior, and informed consent* på engelska) ska vara ledande rutin för arbetet mellan Staten och dess urfolk.

4.2 Samers historia och svensk lagstiftning

Samer är ett folk som befunnit sig på den ryska Kolahalvön, norra Finland och i norra Skandinavien sedan åtminstone 10,000 år f.Kr. (Samiskt informationscentrum 2018a). Själva kallar samerna sitt land Sápmi vilket idag är uppdelat av finska, norska, ryska och svenska gränserna (Regeringskansliet 2004, s. 5). Det är inte helt klart hur många samer det finns i världen och Sverige (Lantto 2000, s. 31; Carlsson 2006, s. 71–73) men det uppskattas finnas mellan 70,000 och 100,000 varav 20,000 av dessa bor inom den svenska gränsen (A/HRC/33/42/Add.3 2016, s. 3). Traditionellt kopplar vi samer till renskötsel men de livnär sig även på *duodji* (slöjd), jakt, fiske och turism (Samiskt informationscentrum 2018b).

Under historiens gång har svenskar och samer mötts, ofta genom handel (Ericsson 2016, s. 64) och på 1500-talet började samerna betala skatt till kungamakten i utbyte av skydd. Genom bland annat skattepolitik växte rennäringsen sig starkare och mer lönsamt under 1600-talet vilket skapade en ekonomisk klyfta mellan de samer som skötte renar (fjällsamer) och de fattigare samer som kombinerade olika näringar för överlevnad (skogssamer). I slutet av 1700-talet och framåt ökar Statens intresse i samers land ekonomiskt där så kallade lappskatteländ (mark som samerna själva ägde och bestämde över) gjordes om till kronojord (mark som Staten ägde) trots att detta även då var olagligt (2016, s. 66–67). Syftet med övertagandet av land var dåtidens modernt och vanligt nämligen att befolka sitt land och på vis öka skatteintäkter.

En central del av samerna i Sveriges moderna historia är ”lapp-ska-vara-lapp”-politiken vilken rådde från 1880 och ända fram till 1950-talet. I praktiken såg politiken till att behålla den ”äkta samen” (även kallade ”lappar” vilket har utvecklats till ett skällsord och vara nedvärderande (Ericsson 2016, s. 70–71) vid liv vilket ansågs att vara nomad och leva av renar (Ericsson 2016, s. 73; Lantto 2000, s. 5; Mörkenstam 1999, s. 87)). De första renbeteslagarna från 1880-talet (SFS 1886:38 och SFS 1898:66) innehöll ingen uttalad definition av vem som höll på med rennäringsen eller vem som räknades som same. 1928 trädde SOU 1928:309 i kraft vilken rättsligt uteslöt någon som inte levde av rennäringsen från att lagligt benämnas som ”same” eller ”lapp” (Amft 2000, s. 40). Lagen slutade inte gälla förrän 1971. De flesta samer blev alltså uteslutna ur definitionen och har skapat spänningar samer emellan vilka lever kvar än idag (Carlsson 2006, s. 72–73). Politiken som tog sin början i slutet av 1800-talet av kolonisering av samers mark vilken skedde med lagar och administration och inte med fysiskt våld vilket det andra urfolk i världen har tvingats uppleva (Sametinget, urfolk 2018).

Kolonisationen och diskrimineringen av samer syns även tydligt när intresset för rasbiologi växte under samma tid. Samerna likt många andra etniska grupper blev ett forskningsprojekt av bland andra Herman Lundborg där de skulle mätas och fotograferas, katalogiseras för att ta reda på deras mentala kapacitet som folk (Sametinget 2018b; Ericsson 2016).

Fram till 1971 administrerades samepolitik och ”lappbyarna” (företrädaren till samebyn) av så kallade ”lappfogdar” och Ericsson (2016, s. 74) skriver hur en same aldrig anställdes som lappfogde då de inte ansågs kunna vara opartiska vilket svenska tjänstemän självklart kunde vara. Idag regleras rennäringsen enligt SFS 1971:437 vilken fastslår var och när renskötsel får bedrivas. Där står även

reglerat vilka skyldigheter och rättigheter samebyn har, bland annat vem som kan bli beviljad medlemskap i samebyn (11, 12 §§) vilka samtliga kriterier är kopplade till renskötsel. I särskilda fall kan Sametinget trumfa byns beslut om medlemskap.

Till följd av hur dåligt samer behandlades började de organisera sig politiskt under nittonhundratalet där samerna Elsa Laula och Torkel Tomasson var drivande (Lantto 2000, s. 275). Mycket lobbying, protester och motstånd ledde till att Svenska Samernas Riksförbund (SSR) bildades 1950 (2000, s. 275–279). År 1977 erkändes samerna som ett urfolk i Sverige vilket därmed gav dem folkrättsligt skydd av sin kultur och samfundsliv (Regeringen.se 2015). Därefter fortsatte samerna att kämpa för sitt självbestämmande vilket 1993 till slut resulterade i ett Sameting. Tinget blev dock inte den möjlighet till inflytande samerna hade hoppats på (Sametinget 2018a). Det fick ett tvåsidigt syfte som en statlig myndighet med skyldighet att förvalta och rapportera om samisk kultur och näring samtidigt som det blev samernas folkvalda parlament (SFS 1992:1433, Sametingslagen). Någon officiell definition av same finns idag alltså inte lagstadgad dock står det i Sametingslagens första kapitel 2 § att för att få rösta i Sametinget måste personen själv identifiera sig som same och hen måste göra det sannolikt att antingen hen själv, dess föräldrar eller mor- och farföräldrar talat samiska i hemmet. Denna definition skiljer sig därmed från Sveriges fokus på de samer som arbetar inom rennärigen.

2011 erkändes samerna som ett folk i Sverige vilket ger dem politiska rättigheter vilket skiljer sig från urfolks som har kulturella rättigheter (Sametinget, 2018).

5 Empiri och analys

Nedan har omtalade händelser från 2007 till 2018 sammanställts i en heuristisk analys för att fastställa om händelserna kan tolkas som våldsamma eller ej. Studiens analyschema finner du på sida 8–9.

5.1 Direkt våld

I detta avsnitt sammanställs den empiri som samlats in i en analys för att avgöra om det har förekommit direkt våld mot samer från svenska Statens sida. Som en återkoppling till analyschema i teorikapitlet tar analysen sin början i analyschemaets sista kolumn. Först undersöks det om *samer nekats del i sin egen kultur och samhälle*, därefter om *samer tvingats in i annan kultur än den de själva valt* och till sist undersöks det om *skada på samisk kropp eller egendom* inträffat. Som ni kommer ihåg från teorikapitlet ska händelsen vara ett resultat av antingen hur svenska Staten utfört rättsliga eller symboliska handlingar eller fysiskt våld. Texten varvas av analys och presentation av empiriska exempel.

Nedan följer de händelser under 2007–2018 vilka är intressanta att analysera för direkt våld. Under klimatmötet i Paris 2015 rapporterade svensk media att till skillnad från norska Sametinget var det svenska inte en del av den svenska delegationen (Larsson 2015a). Kritiken gjorde att det beslutades om att Sametinget nästkommande klimatmöte skulle ingå i delegationen vilket också skedde (Larsson 2015b; Regeringen.se 2016-11-08). Samer lever traditionellt nära och med naturen vilket gör det intressant varför de inte direkt inkluderades i ett internationellt forum vars beslut har direkt inverkan på liv. Om beslut tas i sådana forum vilka inte tar hänsyn till samernas samtid och utveckling riskerar de att inte längre kunna leva enligt sina traditioner och förskjuts på så vis från sin egen kultur och samhälle. Händelsen 2015 var inte oundviklig vilket gör att det kan argumenteras för att detta var en symbolisk handling från Statens håll. Dock är det inte möjligt att fastställa vad Statens verkliga intention var till att inte inkludera Sametinget i sin delegation, vilket gör det svårt att definitivt säga att direkt våld mot samer utövades i detta fall.

År 2009 stämde Samebyn Girjas tillsammans med Svenska Samernas Riksförbund svenska Staten där de yrkade för ensamrätt till jakt och fiske medan Staten hävdade att den är markägare och därmed bör äga ensamrätt att administrera jakten och fisket (mål nr T 323-09). Trots att Staten överklagade tingsrättens dom från 2016 meddelade hovrätten 2018 (mål nr T214-16) att Girjas ändå erhåller bättre rätt att administrera jakt och fiske på sin mark. Mellan Girjas och Staten är det svårt att argumentera för att rättslig eller symbolisk handling

skett vilket orsakat direkt våld mot samer. Dock upplevde de samer vilka inte var medlemmar i samebyn en rädsla att om (när) Girjas fick rätt i domstol kunde det riskera deras rätt att jaga och fiska i framtiden (Boström 2017). Rädslan har sin grund i att det är samebyarna själva som bestämmer vem som beviljas medlemskap i en sameby och som redan nämnt i studiens bakgrundkapitel tas beslutet på grund av aspirantens koppling till rennäring. Därmed har en rättslig handling försatt de samer vilka inte befattar sig med rennäring i risk att inte kunna leva enligt deras förfäders traditioner och leva av samma mark. Dock är det värt att fundera över om detta är direkt våld och gjort med intention eller om det bör ses som ett resultat av rättsstrukturer.

Mellan 2009 och 2018 har Staten påbörjat arbeten att förstärka samers inflytande på särskilda ärenden som rör dem. Dessa har bland andra varit ett förslag till en nordisk samekonvention och en konsultationsordning som ska gälla mellan samer i Sverige och Staten. Det senaste förslaget på en konsultationsordning skickades ut för remitterande 2017. Sametinget ratade förslaget (Dnr 1.2.1-2017-1209) där huvudkritiken var att ordningen inte gav samer lagstadgad rätt att själva begära konsultation i de ärenden de själva anser viktiga vilket oberoende myndigheter höll med om (The Indigenous World 2018 (International Work Group for Indigenous Affairs, IWGIA); Stockholm Environmental Institute, SEI 2017). Staten bedömde att detta inte behövdes (Ds 2017:43). Att Staten bedömer att samer själva inte behöver rätten att själva begära konsultation är en rättslig handling där samer inte tillåts kontroll över sin kultur och samhälle. De riskerar att förskjutas från den om Staten beslutar om ärenden som rör samer utan konsultation. Även när konsultation sker kan Staten besluta även när samer inte vill. Huruvida detta är en rättslig handling med intention att utesluta samer från att effektivt kunna kontrollera sin egen kultur och samhälle är svårt att säga dock kan det argumenteras vara en symbolisk handling där man från början sätter samer i underläge att försvara ärenden som rör deras kultur och samhälle. Om samerna sedan förskjuts från sin kultur och samhälle på grund av detta vet vi inte än eftersom ordningen inte godkändes och ännu inte trätt i kraft.

Sveriges gruvindustri och relationen till samer är intressant att analysera efter direkt våld. Möjligheterna till gruvindustri finns i regel i norra delen av Sverige av naturliga skäl och kommer på så vis oundvikligt i kontakt med samer och deras mark (Samiskt informationscentrum 2018c). Om ett bolag beviljas att leta efter mineraler och därefter kanske öppna en gruva får markägaren ekonomisk ersättning enligt Minerallagen 1991:45. Även om förundersökningen inte leder till att en gruva öppnas så förstörs marken och samebyar har upplevt att marken inte återställs till exempel i Grans sameby 2013 (Blume 2013). När undersökningstillstånd beviljas påverkas samernas näring till exempel genom att renar måste förflyttas vilket var fallet i Grans. Markägare kan överklaga att deras mark används för provsprängningar och liknande men det är sällan dessa hörs vilket framgår av en studie från SEI 2017 (Sarri 2017). Mellan 2007 och 2013 kom det cirka 200 ansökningar om undersökningstillstånd om året vilka i övervägande majoritet beviljades (I bid). Under samma tid överklagade 1 479 markägare som bara i enstaka fall fått rätt. Efter år 2013 kom det varje år in i genomsnitt ungefär 160 ansökningar och fortfarande beviljas majoriteten av dem

(Bergsstaten 2018). På Bergsstatens hemsida framkommer det inte vilket område ansökningarna omfattas vilket gör att ingen slutsats kan dras om hur mycket samer påverkas av dem. Däremot sträcker sig de existerande 51 samebyarna över stora delar av Norrland vilket gör det högst troligt att samers mark påverkats av dessa undersökningstillstånd (Samiskt informationscentrum 2017b).

Samer har uttryckt att den ekonomiska ersättningen för provsprängningar och dylikt är inte det de eftertraktar utan hellre hade de fått behålla sin mark orörd och fortsätta med sin näring i fred (Hellmark 2014). På detta vis sker rättsliga handlingar där det kan argumenteras för att samer både förskjuts från de liv de önskar samt att de också tvingas anpassa sig i ett samhälle (det svenska) där det de förlorar kan ersättas i pengar. Det går även att argumentera att då Grans mark inte återställdes efter provsprängningen utövade även svenska Staten fysiskt våld mot samer vilket resulterade i skada av egendom.

Same Anita Gimvall fick 2011 besked av länsstyrelsen om att den koja hon byggt i ett naturreservat måste rivas då detta klassades som ett nybygge trots att Gimvall hävdade att platsen använts som kåtplats sedan slutet av artonhundratalet och hur viktig platsen var för att bevara hennes släkts samiska närvaro på platsen (Sjögren 2014; Sjögren och Heikki 2014). Tre gånger uppmanades Gimvall att riva kojans och Gimvall fortsatte överklaga men 2018 beslutar länsstyrelsen att kronofogden ska ta bort byggnaden (Same R. 2018a). Domen verkställdes genom att bränna torvkåtan med etanol då detta ansågs vara det billigaste alternativet för Gimvall som måste betala räkningen för rivningen (I bid). Det är intressant att analysera om uppeldningen i sig kan anses vara direkt våld. Gimvalls torvkåta förstördes (skada av samisk egendom) men i enhet med svensk lagstiftning. Uppeldningen uppfattades som stötande av samer (Partapuoli Stenberg 2018; Sarri 2018) vilket kanske inte är konstigt då eld historiskt använts för att utplåna kulturer (nazisternas bokbål av judiska böcker är ett exempel). Enligt kronofogden var valet att elda som sagt sett ur ett rent ekonomiskt perspektiv men det går att argumentera för att samer uppfattat detta som en symbolisk handling för att skada samiskt kulturarv.

Studien visar därmed att det direkta våldet Staten utövat mot samer är situationer där samer inte får vara med och besluta om ärenden vilket i längden avgör utvecklingen och bevarandet av samisk kultur och samhälle. Det är dock svårt att benämna detta som faktiskt direkt våld då samers nuvarande situation i framtiden kan leda till att samer nekas del i sin egen kultur och samhälle men än så länge är detta bara spekulationer. Vad gäller svensk gruvindustri går det att argumentera för att samer tvingas acceptera ekonomisk ersättning i utbyte att ge upp delar av mark. I denna situation nekas samerna till viss del att ta del av sitt traditionella leverne men tvingas även in i det svenska samhället att ta emot den ekonomiska ersättningen. Fysisk skada på samisk person uppdagades inte i studiens material och endast ett fall visar hur samisk egendom skadats (Grans sameby).

5.2 Strukturellt våld

På liknande vis sammanställs empirin för att analysera om *strukturellt våld* mot samer förekommit dock genom att börja i analyschemats mellersta kolumn. I turordning undersöks det om det finns *social marginalisering* i form av att historiska strukturer och beslut finns kvar vilka placerat samer utanför det svenska samhället eller *fragmentering* i form av att en del av samer placerats utanför det svenska eller samiska samhället. Därefter undersöks *hur inkluderade samer är i politiska sammanhang* och om samer tillåts delta i effektiva och meningsfulla forum och om de givna forumen är effektiva och meningsfulla. Detta sker genom att svenska Staten fortfarande har statiska system och strukturer. Texten varvas som i föregående avsnitt av analys och presentation av de empiriska exemplen.

Icke-statliga myndigheter, samerna och svenska Staten är gemensamt överens om att det finns ett kausalt samband mellan hur Staten behandlat samer historiskt och samernas utsatta situation idag (Nordin 2017; Amnesty International 2017; Samiskt informationscentrum 2018d; Vanttaja 2017; Bah Kuhnke 2018; Sydow Mölleby 2018). Sametinget menar att Staten ska erkänna de trauman samer utsatts för (och även utsatts för idag) genom att Staten inrättar en sanningskommission (Sametinget 2018c) och det samiska ungdomsförbundet Saminuorra har krävt en sanningskommission sedan 2008 (Amnesty International 2017). Arbetet för en sanningskommission stöttas även av Diskrimineringsombudsmannen (Samiskt informationscentrum 2017a). Alice Bah Kuhnke som är kultur- och demokratiminister menar att under hennes mandatperiod har hon haft dialog med Sametinget om ”viktiga samepolitiska frågor” (Bah Kuhnke 2018) och att en sanningskommission har varit en del av den dialogen.

Trots att det finns en pågående dialog om en sanningskommission mellan samer och den svenska Staten är det intressant att applicera teorin om strukturellt våld på fallet. Argumentet för en sanningskommission är som sagt att erkänna det som skett historiskt vilket tyder på att det som hänt inte redan är särskilt känt. Det går därför att argumentera för att då den svenska Staten fortfarande inte har inkorporerat samernas historia om förtryck så placeras samerna utanför den Sveriges officiella historia och samhälle. Då en statisk historisk struktur ännu är så är samerna socialt marginaliserade. Samtidigt är det viktigt att den dialog som förts under åtminstone fyra år (Bah Kuhnkes mandatperiod) bryter det statiska förhållningssättet till Statens förtryck mot samer.

Vidare går det att argumentera för ett annat sätt som samer sätts utanför ”det svenska” vilket är polariseringen av intressen i gruvindustrin. I samband med att provsprängningar gjordes i samebyn Kallak uppdagades en debatt där samiska intressen ställdes mot svenska (Lindman 2013). Gruvindustrin ger arbetstillfällen och ekonomisk tillväxt å ena sidan men hotar även samers näring och framtid. Med svenska Statens kolonisering av samers land som bakgrund går det att argumentera för att det fortfarande råder en strukturell uppdelning mellan samer och svenska Staten som leder till att samer idag är socialt marginaliserade. Fortfarande är det inte alltid i svenska Statens intresse att samernas intresse tas hänsyn till vilket debatten om gruvindustrin visar.

Vi fortsätter och analyserar nu om det finns statiska strukturer och system vilket leder till fragmentering inom samerna. Som berättat beskrivs samer endast i samband med rennäring i svensk lagstiftning vilket gör att de samer vilka inte

historiskt eller idag befattar sig med rennäring hamnar utanför den särbehandling de har rätt till som urfolk. Detta visar sig bland annat i fallet om Anita Gimvalls torvkåta. Om ärendet inte kan kopplas till rennäring är Sametinget tydliga med att det inte finns något rättsligt skydd för samer (Same R. 2018-04-11b). Denna historiska struktur har alltså inte förändrats med tiden vilken tydligt lett till fragmentering av en del av samerna som placerats utanför både den svenska lagstiftning som ska skydda dem på grunden urfolk men även utanför det samiska samhället där de kan ha en chans att påverka. Det går även att argumentera för att samebyn och dess uppbyggnad är också ett exempel på svenska Statens statistiska system som fragmenterar samer emellan. Girjasmålet som beskrevs i avsnittet om direkt våld är ett empiriskt exempel hur de samer som inte befattar sig med rennäring känner sig separerade och maktlösa (Boström 2017).

Samtinget är som tidigare nämnt det forum svenska Staten upprättat för samerna så att de ska kunna förvalta sin egen kultur och utveckling. Som sagt har det dock dömts som ett problematiskt organ med tanke på dess dubbla syften att vara en statlig svensk myndighet samtidigt som det är ett slags politiskt forum (Lawrence & Mörkenstam 2012, s. 232–234). På grund av att Sametinget är en myndighet har det inte möjlighet att kritisera eller lägga sig i andra statliga myndigheter som beslutar om samiska ärenden (Same R. 2018-04-11b; Wallström 2017). Det är även tydligt att Sametinget själva känner sig maktlösa i sin position (Same R. 2018-04-11b). Detta gör att studien argumenterar för att Sametinget som forum har placerats in i en låst struktur och som en del av svenska Staten vilket gör det ineffektivt. 2013 uttalade sig Diskrimineringsombudsmannen (Broberg 2013) att svensk lagstiftning inte utvecklas för att anpassa sig efter de internationella konventioner Staten skrivit under på vilket vidare visar att Staten förblir statisk i detta avseende.

När Sametinget inte från början var en del av den svenska delegationen vid klimatmötet i Paris går det att argumentera för att samer var politiskt exkluderade trots diskussionen om Statens intention i det förra avsnittet. Detta kan kopplas till det ovan diskuterats att samer och svenska Statens intressen inte alltid är de samma på grund av den historiska bakgrunden vilket kan ha lett till att svenska Staten inte ville inkludera samerna i ett internationellt möte. Däremot är det svårt att argumentera för att det är ett system som ligger bakom exkluderandet. Vidare gör faktumet att Staten backade och inkluderade Samtinget i delegationen året därpå det svårt att argumentera att om det ligger en struktur eller system bakom exkluderandet är statiskt.

Förslaget på konsultationsordningen från 2017 (Ds 2017:43) är ett exempel på hur svenska Staten till synes tar till sig den internationella kritiken om att förbättra samers inflytande och självbestämmande. Under studiens tidsperiod har FN:s kommitté för mänskliga rättigheter kommenterat och uppmanat Staten att ta ett större ansvar för att öka samers inflytande och självbestämmande i fyra rapporter med början 2008 (CERD/C/SWE/CO/18; CCPR/C/SWE/CO/6; A/HRC/18/35/Add.2; A/HRC/33/42/Add.3). Genom att Ds 2017:43 inkluderar fler giltiga representanter för samerna i form av fristående samiska organisationer och samebyar har möjligheten till inflytande ökat när en konsultation inletts. Dock var den främsta anledningen till att Ds 2017:43 ratades som tidigare nämnts att

varken Sametinget eller de andra listade potentiella samiska aktörerna av intressen kan begära konsultation. Det går att argumentera för att en konsultationsordning som nyligen arbetats fram och endast ger den statliga makten rätt att bedöma om ärenden är av intresse för samer är en fortsättning på ett statiskt system av att begränsa och exkludera samer från politik som rör dem. Ds 2017:43 tillåter inte samer effektivt eller meningsfullt deltagande. Vidare framgår det i Ds 2017:43 att även om den samiska parten säger nej vid en konsultation så kan beslutet tas ändå.

Sedan tidigare finns det lagar som kräver att samråd och konsultation ska ske i vissa ärenden vilket är något Staten använt som försvar mot kritik (Hellmark 2014) men det har framgått att dessa rutiner inte följs och myndighetsutövare känner sig inte tillräckligt utbildade för att göra dem bedömningar som krävs av dem (Sarri 2017; SEI 2017). Vidare är vissa rutiner för att uppfylla kravet på samråd att det per post skickas ut information om *att* något kommer ske (Broberg 2013).

Det går därmed att argumentera för att även när Staten arbetar fram nya strategier för att öka samers självbestämmande och inflytande ger slutprodukten ingen verklig ny makt. Därmed exkluderas de från politiskt deltagande och genom att endast Staten kan bedöma när deras beslut kommer beröra samerna (Ds 2017:43) går det att argumentera för att Staten håller fast vid statiska historiska strukturer vilka placerat samerna utanför det svenska samhället.

Då Staten själv till viss del erkänner att det finns ett kausalt samband mellan hur samer behandlats historiskt och deras situation idag går det att argumentera för att från historien finns statiska system och strukturer kvar vilka inte är till samernas fördel. Lagstiftningen exkluderar de samer vilka inte befattar sig med rennäring och därmed är samerna fragmenterade av statliga system. Samer har fortfarande svårigheter att delta politiskt på ett effektivt och meningsfullt sätt och de närvarande system och strukturer behålls statiska vilket är tydligt i Sametingets möjligheter och Ds 2017:43. Därmed kan det argumenteras för att svenska Staten utsätter samer för strukturellt våld i vår samtid.

5.3 Kulturellt våld

För att analysera om *kulturellt våld* förekommit används analys-schemat för att se hur svenska Staten kan reagera på det påstådda strukturella och direkta våldet. Staten kan adressera och legitimera direkt eller strukturellt våld, vara tyst eller undvikande när samer väcker en fråga (tillåter phoné men erkänner inte logos) eller helt sonika aktivt tysta ned frågor samer väcker eller som rör samer. Analysen av innehållet, alltså hur Staten reagerar, sätts sedan i förhållande till både lokala och internationella kontext samer och svenska Staten befinner sig i. De fallen från ovan avsnitt behandlas i turordning. Texten varvas av analys och presentation av empiriska exempel.

I samband med att Gimvalls torvkåta eldades upp och diskussionen om kronofogdens tillvägagångssätt växte uttalade sig svenska Staten genom Bah Kuhnke (Sarri 2018) att man hade tillit till att myndigheten agerat enligt svensk

lag. På detta vis adresserade Staten en fråga som rörde samer gav kronofogden rätt i det han gjorde vilket skulle tyda på ett slags kulturellt våld. Dock med tanke på att Bah Kuhnke i samma uttalande menar att eftersom det kronofogden gjort kan anses vara lagligt så är det tydligt att lagen måste uppdateras (I bid). Vidare sökte inte uttalandet att tysta ned frågan och det går att argumentera för att samerna haft logos i detta fall då Staten direkt svarat på fallet. Därmed är det svårt att argumentera för att Bah Kuhnkes uttalande om Gimvall kan användas för att visa på kulturellt våld mot samer i Sverige.

Denna studie har inte kunnat lokalisera uttalanden från svenska Staten rörande samers upplevelse hur de samer vilka inte befattar sig med rennäring står utanför det särskilda skyddet för urfolk. Därmed går det inte att fastställa om Staten legitimerar uppdelningen av samer och Staten tystar inte aktivt ned debatten. Det går att argumentera för att på grund av avsaknaden av uttalanden så tillåts samer phoné att väcka denna fråga men nekas logos genom att debatten inte tas vidare av Staten vilket skulle tyda på ett kulturellt våld som håller samer fragmenterade och en del av dem exkluderade ur politiskt sammanhang.

Vad gäller studiens samlade fall vilka rör samers politiska exkludering på olika sätt är intressant att analysera för kulturellt våld. Efter en lång tid av kritik om samers chanser till självbestämmande är det intressant hur en konsultationsordning (Ds 2017:43) vars syfte är att bli ny lagstiftning slutar i bedömningen att samer inte äger laglig rätt att själva ta upp ärenden. Detta var vad Sametinget och andra ickestatliga organisationer reagerade på som problematiskt (SEI 2017; Civil Rights Defenders 2017). Staten svarade på kritiken med att förklara att Ds 2017:43 fastställer de grundläggande rättigheterna och att tillägg är menade att tillkomma (Holm 2018). Staten stödjer med detta uttalande Ds 2017:43 och ger den legitimitet och ordningen ses som ett steg framåt för samers ökade deltagande vilket också uttrycker en vilja att förstärka samernas position jämte svenska Staten. Samtidigt går det att argumentera för att Ds 2017:43 endast är ett svar på samers phoné och än så länge erkänns inte deras logos i svensk lagstiftning. De uttalanden från Staten vilka svarar på Sametingets krav på ökat självbestämmande och deltagande som denna studie identifierat berättar hur det parlamentariska intresset är svalt (Fröberg 2018; Holm 2018). Arbeten finns inte för att omarbota Sametinget som organisation vilket gör att det fortsätts vara en låst institution med phoné som låter dem tala och klaga men logos kan inte uppnås med denna uppbyggnad. Detta argumenteras för med hänsyn till Sametingets roll som myndighet och hur de därmed inte är fria att kritisera beslut tagna av andra myndigheter. Att Staten inte adresserar detta och möter samerna med tystnad kan tolkas som ett manifest av kulturellt våld. Liknande tolkning kan göras av Statens förhållande till samers efterfrågan av en sanningskommission.

Efter att Gimvalls torvkåta eldades upp uttalade sig Bah Kuhnke (2018) i den dialog Staten för med samerna om deras framtid förekommer även diskussioner om en sanningskommission. Igen visar Staten att den hör att samer väcker en fråga dock går det att argumentera för att Staten inte tar till sig till exempel viljan om en sanningskommission med tanke på att det inte blir några resultat. Samtidigt är det viktigt ha i åtanke att upprättandet av sanningskommissioner och

försoningsprocesser är känt för att vara tidskrävande vilket också förklarar varför ”inget händer” trots att samerna uppmanar till det.

Svenska Staten reagerar alltså ofta genom att bekräfta att något är ett problem samt att problemet bör lösas vad gäller strukturellt våld som politisk exkludering och social marginalisering. Detta är intressant då det går att tolka detta som att svenska Staten är ovillig att bryta de statiska systemen och gör detta genom att i uttalande bekräfta vikten av att samer får förstärkt logos i form av självbestämmande. När undersökningen eller arbetet är gjort visar det sig dock att det är tvetydigt om något logos ges till samerna. Däremot ges ännu mer phoné. Det går att argumentera för att anledningen till att Statens resultat är begränsade och långsamma på grund av det rättsliga arbete som krävs för att omarbete lagstiftningar vilket gör det svårt att argumentera för att svenska Statens uttalanden är manifest av kulturellt våld. Däremot tyder den internationella kritiken mot svenska Staten dock att Sveriges arbete sällan är omfattande nog (Fröberg 2018). En anledning till detta kan vara det ansvar Sverige har att följa de internationella överenskommelser det skrivit under, behålla ansiktet och arbeta för utveckling men ändå skydda de intressen den har som nationalstat. Därmed går det ändå att tolka hur svenska Staten utövar ett slags kulturellt våld.

6 Sammanfattande slutsats

I detta sista kapitel får vi återgå till studiens syfte att undersöka om svenska Staten utövat *direkt, strukturellt eller kulturellt* våld mot samerna i Sverige mellan 2007 och 2018. Vi kan slutligen fastställa att det har förekommit våld mot samer mellan 2007 och 2018. Genom att använda Johan Galtungs teorier som ett heuristiskt redskap har denna studie kunnat uppdaga att än idag lever historiska strukturer och lagar från en tid med rasbiologi kvar vilket därmed svarar på studiens frågeställning om att strukturellt våld var mer framträdande än de andra. Detta strukturella våld leder till att en del av samer fortfarande inte äger urfolks rättigheter och det som ska vara samernas politiska forum (Sametinget) är en organisatoriskt bakbunden varelse. Från detta är det sedan möjligt att samer lagligt kan utsättas för direkt våld där deras kulturarv och traditionella liv blir hotade.

Av denna studie är det dock inte möjligt att fastställa huruvida det direkta och strukturella våldet legitimeras av svenska Staten i enlighet med kulturellt våld. Även om det är möjligt att tolka uttalanden som att svenska Staten legitimerar våld kan denna studie endast presentera ett icke-resultat. För att nå detta fenomen i framtiden är det möjligt att en mer omfattande studie med större tillgång till hur svenska Staten uttalar sig om samiska frågor skulle kunna ge ett tydligare svar.

Det kulturella våldet är som sagt ännu mer gömt i ett samhälle och därför hade det varit intressant att skapa eget material i form av intervjuer och analysera den diskursen. För framtida studier är det även intressant att vidare utforska den fragmentering som finns samer emellan genom att fokusera på gräsrotsnivån till exempel att analysera relationen mellan samer som är medlemmar i en specifik sameby och samer som inte är det. Fokus på en länsstyrelse och specifika samebyar hade också kunnat ge intressant inblick i hur Staten förhåller sig till samer. Genom detta vore det möjligt att undersöka om denna studies resultat går jämt ut. Tar våld sig i uttryck på samma vis? Kommer våldet på något vis från Staten eller är det privatpersoner? Är det strukturellt våld som är mest framträdande i andra fallstudier?

Likt ett av detta arbetes förhoppningar har det traditionellt slutna landet Sverige öppnats upp för freds- och konfliktvetenskapens vakande öga. Studien är viktig då den visar att även länder med lång bakgrund utan öppen konflikt ändå skapat ojämna strukturer och system vilka burits med allt eftersom tiden gått. Genom en analys av Sverige och våld kan detta agera referensobjekt för det postkonfliktuella samhälle så det inte drar med sig nedbrytande strukturer in i det nya vilka med tiden kommer kristalliseras i statsapparaten. Och blir det något som den svenska är det tydligt att gamla ränder visar sig svåra att få ur.

7 Referensförteckning

- A/HRC/18/35/Add.2, 2011. *Report of the Special Rapporteur on the rights of indigenous peoples*, James Anaya. Tillgänglig: file:///C:/Users/emeli/OneDrive/Dokument/LU/Uppsats/Material/Empiri/A-HRC-18-35-Add2_en.pdf
- A/HRC/33/42/Add.3, 2016. *Report of the Special Rapporteur on the rights of indigenous peoples*.
- Aggestam, Karin & Kristine Höglund, 2017. ” Om studiet av krig och fred ” i Aggestam, Karin & Kristine Höglund (red.) *Om krig och fred: en introduktion till freds- och konfliktstudier*. 2 Uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Amft, Andrea, 2000. *Sápmi i förändringens tid. En studie av svenska samers levnadsvillkor under nittonhundratalet ur ett genus- och etnicitetsperspektiv*. Umeå: Kulturgräns norr.
- Amnesty International svenska sektionen, 2017. *Uttalande*. 2017-02-06. Tillgänglig: http://www.mynewsdesk.com/se/amnesty_international__svenska_sektionen/blog_posts/amnesty-staeller-sig-bakom-kravet-paa-en-samisk-sanningskommission-54294 Hämtad: [2018-05-27]
- Bah Kuhnke, Alice 2018-05-07. *Ku2018/01086/DISK Svar på fråga 2017/18:1241 av Mia Sydow Mölleby (V) En samisk sanningskommission*
- Bergsstaten, Hemsida [elektronisk], 2018. Undersökningstillstånd. Tillgänglig: <https://www.sgu.se/bergsstaten/statistik/undersokningstillstand/> Hämtad: [2018-05-28]
- Boström, Anders, 2017. ”Nu avgörs striden mellan staten och samebyn”, *Dagens Nyheter*, Nyhetsartikel [elektronisk]. 2017-12-26. Tillgänglig: <https://www.dn.se/arkiv/nyheter/nu-avgors-striden-mellan-staten-och-samebyn/> Hämtad [2018-05-26]
- Bryant L., Raymond, 2002. “Non-governmental Organizations and Governmentality: ‘Consuming’ Biodiversity and Indigenous People in the Philippines” i *Political Studies*. Vol. 50, S. 268–292.
- Carlsson, Helena, 2006. *Same och lapp – i tid och otid*. Skellefteå: Ord&visor förlag.
- Castree, Noel, 2004. “Differential geographies: place, indigenous rights and ‘local’ resources” i *Political Geography*. Vol. 23, S. 133–167.
- CCPR/C/SWE/CO/6, 2009. *CONSIDERATION OF REPORTS SUBMITTED BY STATES PARTIES UNDER ARTICLE 40 OF THE COVENANT Concluding observations of the Human Rights Committee*.

- CERD/C/SWE/CO/18, 2008. *CONSIDERATION OF REPORTS SUBMITTED BY STATES PARTIES UNDER ARTICLE 9 OF THE CONVENTION. Concluding observations of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination.*
- Chasi, Colin, 2016. Thoughts on xenophobia, disruptive nation and “man on ground”, i *Strategic Review for Southern Africa*. Vol. 38, Nr. 2, S. 134-155.
- Civil Rights Defenders, 2018. *Sweden’s compliance with the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (ICERD).*
- Coghan, D., och Brydon-Miller, M., 2014. *The sage encyclopedia of action research*. SAGE Publications Ltd: London.
- Dingli, Sophia, 2015. “We need to talk about silence: Re-examining silence in International Relations theory”, i *European Journal of International Relations*. Vol. 21, Nr. 4, S. 721-742.
- Blume, Ebba, 2013. “Samer stöttas av FN i gruvkonflikt”, *Dagens Nyheter*, Nyhetsartikel [elektronisk]. 2013-09-11. Tillgänglig: <https://www.dn.se/arkiv/nyheter/samer-stottas-av-fn-i-gruvkonflikt-2/>. Hämtad [2018-05-26]
- Broberg, Agneta, 2013. ”Stoppa diskrimineringen av samer med nu urfolkspolitik”, *Dagens Nyheter*, Debattartikel [elektronisk]. 2013-09-16. Tillgänglig: <https://www.dn.se/debatt/stoppa-diskrimineringen-av-samer-med-ny-urfolkspolitik/> Hämtad: [2018-05-27]
- Dnr 1.2.1-2017-1209 *Sametingets remissvar på Ds 2017:43.*
- Ds 2017:43 *Konsultation i frågor som rör det samiska folket.*
- Fröberg, Jonas, 2018. ”FN: ”Gör samers rättigheter till en nationell prioritet””, *Svenska Dagbladet*, Nyhetsartikel [elektronisk]. 2018-05-05. Tillgänglig: <https://www.svd.se/fn-gor-samers-rattigheter-till-nationell-prioritet> Hämtad: [2018-05-28]
- Galtung, Johan, 1969. “Violence, Peace, and Peace Research”, i *Journal of Peace Research*. Vol. 6, Nr. 3, S. 167-191.
- Galtung, Johan, 1990. ”Cultural Violence”, i *Journal of Peace Research*. Vol. 27, No. 3, S. 291-305.
- Gustavsson, Jakob, 2014. “Utrikespolitiskt beslutsfattande” i Gustavsson, Jakob & Jonas Tallberg (red.) *Internationella relationer*. 3 Uppl. Lund: Studentlitteratur. S. 259–278.
- Gready, Paul, 2011. *The Era of Transitional Justice: The Aftermath of the Truth and Reconciliation Commission in South Africa and Beyond*. London: Routledge.
- Gällivare Tingsrätt *dom 2015-02-03 meddelad i Gällivare mål nr T 323-09*
- Halperin, Sandra och Oliver Heath, 2017. *Political research: methods and practical skills*. Oxford: Oxford University Press. 2a Uppl.
- Hellmark, Mats, 2014. ”Sveriges ömmaste punkt”, *Sveriges Natur*, Nyhetsartikel [elektronisk] Tillgänglig: <https://www.naturskyddsforeningen.se/sveriges-natur/2014-5/sveriges-ommaste-punkt> Hämtad: [2018-05-28]
- Holm, Liselott, 2018. ”Alice Bah Kuhnke: ett sorgligt faktum”, ETC, Nyhetsartikel [elektronisk]. 2018-02-06. Tillgänglig:

- <https://www.etc.se/inrikes/alice-bah-kuhnke-ett-sorgligt-faktum> Hämtad: [2018-05-28]
- Hovrätten för övre Norrland *dom 2018-01-23 meddelad i Umeå mål nr T 214*
- Höglund, Kristine och Magnus Öberg, 2011. "Improving Information Gathering and Evaluation" i Höglund, Kristine och Magnus Öberg (red.) *Understanding Peace Research. Methods and Challenges*. New York: Routledge. S. 185–198.
- ILO 2013. *Understanding the Indigenous and Tribal Peoples Convention, 1989 (No. 169) – HANDBOOK For ILO Tripartite Constituents*
- ILO, Hemsida [elektronisk], 2017. Ratifications of C169 - Indigenous and Tribal Peoples Convention, 1989 (No. 169). Tillgänglig: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:11300:0::NO:11300:P11300_INSTRUMENT_ID:312314 Hämtad: [2018-05-28]
- International Work Group for Indigenous Affairs, 2018. *The Indigenous World 2018*.
- Kennedy Ronan, Claire Pierson och Jennifer Thomson, 2016. "Challenging identity hierarchies: Gender and consociational power-sharing" i *The British Journal of Politics and International Relations*. Vol. 18 Nr. 3. S., 618–633.
- Kök, Havva och Yunus Turhan, 2016. "Reconciliation-oriented Leadership: Nelson Mandela and South Africa" i *All Azimuth*. Vol. 5, Nr. 2, S.29-46.
- Lantto, Patrik, 2000. *Tiden börjar på nytt. En analys av samernas etnopolitiska mobilisering i Sverige 1900–1950*. Umeå: Kulturgräns norr.
- Larsson J, Mats, 2015a. "Regeringen backar – lovar samerna plats i klimatförhandlingarna", *Dagens Nyheter*, Vetenskap [elektronisk]. 2015-12-08. Tillgänglig: <https://www.dn.se/nyheter/vetenskap/regeringen-backar-lovar-samerna-plats-i-klimatforhandlingarna/> Hämtad [2018-05-25]
- Larsson J, Mats, 2015b. "Samer släpps in i delegation", *Dagens Nyheter*, Nyhetsartikel [elektronisk]. 2015-12-09. Tillgänglig: <https://www.dn.se/arkiv/nyheter/samer-slapps-in-i-delegation/> Hämtad [2018-05-25]
- Lawrence, Rebecca & Ulf Mörkenstam, 2012. "Självbestämmande genom myndighetsutövning? Sametingets dubbla roller" i *Statsvetenskaplig tidskrift*. Vol. 114, Nr. 2, S. 207–239.
- Lindman, Elin, 2013. "Kampen om Kallak" *Arbetaren*, Nyhetsartikel [elektronisk]. 2013-10-04. Tillgänglig: <https://www.arbetaren.se/2013/10/04/kampen-om-kallak/> Hämtad [2018-05-27]
- Martinez, López Mario, 2015. "Nonviolence in social sciences: towards a consensual definition" i *Revista de Paz y Conflictos*. Vol. 8, Nr. 1, S. 63-81.
- McGill, Dáire, 2017. "Different violence, different justice? Taking structural violence seriously in post-conflict and transitional justice", i *State Crime Justice*. Vol. 6, Nr. 1, S. 79-101.
- Mörkenstam, Ulf, 1999. *Om "Lappernes privilegier". Föreställningar om samiskhet i svensk samepolitik 1883–1997*. Stockholm: Universitet.
- Nordin, M Jonas, 2017. "Var är samerna? Lyft fram Sveriges blandade historia", i *Dagens Nyheter*, Kultur [elektronisk]. 2017-12-14. Tillgänglig:

- <https://www.dn.se/arkiv/kultur/var-ar-samerna-lyft-fram-sveriges-blandade-historia/> Hämtad: [2018-05-28]
- O’Faircheallaigh, Ciaran och Tony Corbett, 2005. “Indigenous Participation in Environmental Management of Mining Projects: The Role of Negotiated Agreement” i *Environmental Politics*. Vol. 14, Nr. 5, S. 629–647.
- Partapuoli Stenberg, Ann Catrin, 2018. “Nu ska kronofogden bränna ner hennes kåta”, *Sameradion & SVT Sápmi*, Nyhetsartikel [elektronisk]. 2018-04-12. Tillgänglig:
<https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=2327&artikel=6928080>
Hämtad [2018-05-26]
- Regeringen.se, Hemsida [elektronisk], 2015. Samerna – ett folk och ett urfolk. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/artiklar/2015/06/samerna---ett-folk-och-urfolk/> Hämtad: [2018-05-28]
- Regeringen.se, Hemsida [elektronisk], 2016-11-08. Parisvtalets genomförande i fokus under FN:s årliga klimatmöte. Tillgänglig:
<https://www.regeringen.se/artiklar/2016/11/parisavtalets-genomforande-i-fokus-under-fns-arliga-klimatmote/> Hämtad: [2018-05-28]
- Regeringskansliet, 2004. *Samer – ett ursprungsfolk i Sverige*. Tillgänglig:
<http://www.samer.se/2136>
- Regeringskansliet, Hemsida, [elektronisk] 2016-11-08. Parisavtalets genomförande i fokus under FN:s årliga klimatmöte. Tillgänglig:
<https://www.regeringen.se/artiklar/2016/11/parisavtalets-genomforande-i-fokus-under-fns-arliga-klimatmote/> Hämtad [2018-05-26]
- Same R. 2015. “Besvikelse över Sveriges FN-förhör”, *Sameradion & SVT Sápmi*, Nyhetsartikel [elektronisk]. 2015-02-02. Tillgänglig:
<https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=2327&artikel=6083303>
Hämtad: [2018-05-28]
- Same R. 2018a. *Sameradion & SVT Sápmi*, 2018. ”Kronofogden: Idag ska kåtan eldas upp”, *Sameradion & SVT Sápmi*, Nyhetsinslag [ljudfil]. 2018-04-11. Tillgänglig:
<https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=2327&artikel=6928317>
Hämtad [2018-05-26]
- Same R. 2018b. ”Sametingets styrelseordförande: Hon skulle fått möjlighet att ta ner kåtan själv”, *Sameradion & SVT Sápmi*, Nyhetsartikel [elektronisk]. 2018-04-11. Tillgänglig:
<https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=2327&artikel=6929138>
Hämtad: [2018-05-27]
- Sametinget, Hemsida [elektronisk] 2018a. Bakgrund. Tillgänglig:
<https://www.sametinget.se/bakgrund> [2018-05-27]
- Sametinget, Hemsida [elektronisk] 2018b. Urfolk. Tillgänglig:
<https://www.sametinget.se/urfolk> [2018-05-27]
- Sametinget, Hemsida, [elektronisk] 2018c. Sanningskommission. Tillgänglig:
<https://www.sametinget.se/sanningskommission> [2018-05-27]
- Sametinget, Hemsida, [elektronisk] 2018d. Sametingets språkarbete. Tillgänglig:
<https://www.sametinget.se/1079> Hämtad: [2018-05-27]

- Sametingets Ungdomsråd 2018. Walkeapää Fjellgren, Anja, Sametingets Ungdomsråds ordförande. 2018-05-25. [telefonintervju]
- Samiskt informationscentrum, Hemsida [elektronisk] 2017a. "En sanningskommission gör synligt det som varit undertryckt och förtryckt". Tillgänglig: <http://www.samer.se/5447> Hämtad: [2018-05-26]
- Samiskt informationscentrum, Hemsida [elektronisk] 2017b. Karta över samebyar i Sverige. Tillgänglig: <http://samer.se/4329> Hämtad: [2018-05-25]
- Samiskt informationscentrum, Hemsida [elektronisk] 2018a. Historia. Tillgänglig: <http://samer.se/historia> Hämtad: [2018-05-25]
- Samiskt informationscentrum, Hemsida [elektronisk] 2018b. Näringar. Tillgänglig: <http://samer.se/1005> Hämtad: [2018-05-25]
- Samiskt informationscentrum, Hemsida [elektronisk] 2018c. Samebyn. Tillgänglig: <http://samer.se/samebyn> Hämtad [2018-05-25]
- Samiskt informationscentrum, Hemsida [elektronisk] 2018d. Samhälle. Tillgänglig: <http://samer.se/1098> Hämtad: [2018-05-26]
- Sarri, Thomas, 2017. "Sverige sämst på urfolks inflytande vid gruv- och vindkraftsetablering", *Sameradion & SVT Sápmi*, Vetenskaplig studie [elektronisk]. 2017-10-24. Tillgänglig: <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=2327&artikel=6804822> Hämtad [2018-05-26]
- Sarri, Thomas, 2018. "Amnesty begär utredning av kåtabrännningen vid Stenträsket", *Sameradion & SVT Sápmi*, Nyhetsartikel [elektronisk]. 2018-04-20. Tillgänglig: <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=2327&artikel=6935608> Hämtad: [2018-05-26]
- Schroeder, Heike, 2010. "Agency in international climate negotiations: the case of indigenous peoples and avoided deforestation" i *Springer Science+Business Media B.V.*.
- SFS 1886:38. *Lag angående de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige.*
- SFS 1898:66. *Lag angående de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige.*
- SFS 1971:437. *Rennäringslagen.*
- SFS 1992:1433 *Sametingslagen.*
- Sjögren, Pia, 2014a. "Samiska byggnader hotas av rivning", *Sameradion & SVT Sápmi*, Nyhetsartikel [elektronisk]. 2014-03-17. Tillgänglig: <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=2327&artikel=5811131> Hämtad [2018-05-26]
- Sjögren, Pia och Jörgen Heikki, 2014. "Kojan måste bort", *Sameradion & SVT Sápmi*, Nyhetsartikel [elektronisk]. 2014-03-18. Tillgänglig: <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=2327&artikel=5811425> Hämtad [2018-05-26]
- Sköld, Peter (red.), 2012. *Vid foten av fjället*. Umeå universitet: Centrum för samisk forskning.
- Stockholm Environmental Institute, 2017. *Remissvar: Stockholm Environment Institute (SEI) avger följande yttrande över Ds 2017:43 "Konsultation i frågor som rör det samiska folket"*.
- Sydow Mölleby, Mia 2018-05-02. 2017/18:1241 *En samisk sanningskommission*

- Transparency International, Hemsida, [elektronisk] 2018. Sweden. Tillgänglig:
<https://www.transparency.org/country/SWE> Hämtad: [2018-05-26]
- UNDESA, Hemsida [elektronisk], 2018. Historical Overview. Tillgänglig:
<https://www.un.org/development/desa/indigenouspeoples/declaration-on-the-rights-of-indigenous-peoples/historical-overview.html> Hämtad: [2018-05-28]
- Vanttaja, Krisi, 2017. ”Samer kräver upprättelse”, SVT Nyhetersartikel [elektronisk] 2017-05-19. Tillgänglig:
<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/norrbotten/samer-kraver-upprattelse> Hämtad [2018-05-27]
- Wallström, Anna Lena, 2017. ”Fler får rösta men inflytandet är begränsat”, Dagens Nyheter, Nyhetsartikel [elektronisk]. 2017-05-21. Tillgänglig:
<https://www.dn.se/arkiv/nyheter/fler-far-rosta-men-inflytandet-ar-begransat> Hämtad: [2018-05-27]